

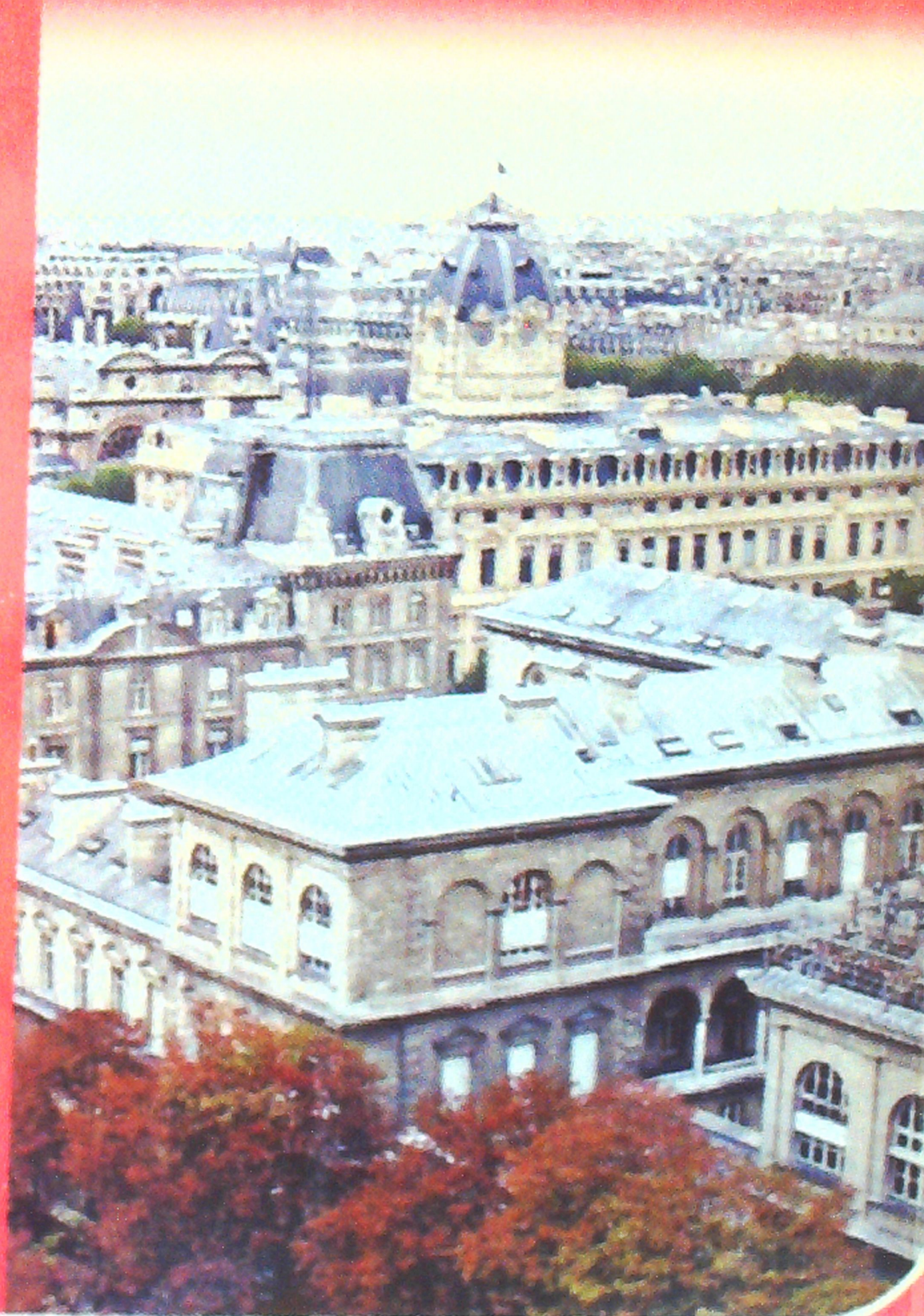
МАТЕРИАЛИ
ЗА IV МЕЖДУНАРОДНА
НАУЧНА ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦИЯ
1–15 април 2008 година

НАУЧНИ ДНИ – 2008

Психология
и социология
История

Том 11

София
«Бял ГРАД-БГ» ООД
2008

МАТЕРИАЛИ
ЗА IV МЕЖДУНАРОДНА
НАУЧНА ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ
«НАУЧНИ ДНИ – 2008»

1-15 Април 2008 година

Том 11
Психология и социология
История

София
«Бял ГРАД-БГ» ООД
2008

То публикува «Бял ГРАД-БГ» ООД, Република България, гр.София,
район «Триадица», бул. «Витоша» №4, ет.5

**Материали за 4-а международна научна практична
конференция, «Научни дни», - 2008.**

Том 11. Психология и социология. История. София.
«Бял ГРАД-БГ» ООД - 104 стр.

Редактор: Милко Тодоров Петков

Мениджър: Надя Атанасова Александрова

Технически работник: Татяна Стефанова Тодорова

Материали за 4-а международна научна практична конференция,
«Научни дни», 1-15 Април, 2008 на психология и социология,
история.

За ученици, работници на проучвания.

Цена 10 BGLV

ISBN 978-966-8736-05-6

© Колектив на автори, 2008
© «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2008

ПСИХОЛОГИЧЕСКА ФИЗИОЛОГИЯ

Дзвоник Г.П.

Інститут психології ім.Г.С.Костюка АПН України, Київ

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ

Професійна спрямованість є стрижнем процесу професійної самореалізації особистості й визначає основні напрямки збагачення професійного досвіду, подальшої диференціації та інтеграції Я-концепції, набуття нових професійних знань, навичок та умінь. Професійний розвиток розглядається як тривалий прогресивний процес, що має певну структуру й набуває специфічного змісту на різних вікових етапах. Професійна спрямованість є інтегративним утворенням, що пояснює поведінку та дії людини як потенційного чи актуального суб'єкта праці в період не тільки професійного, а й допрофесійного розвитку. В контексті розвитку професійна спрямованість виступає як система психічних властивостей, які складаються поступово в онтогенезі людини як потенційного суб'єкта праці, орієнтуючи її на опанування певної професійної сфери. Систему професійної спрямованості складають: емоційний, когнітивний, мотиваційний, вольовий та контрольно-оцінний компоненти. Ця система виникає гетерохронно, проявляючись у соціальних формах поведінки і детермінуючись ними. Специфіка розвитку професійної спрямованості на кожному етапі визначається тим, що для кожної стадії та етапу її генези характерна своя ієрархія компонентів.

З точки зору розвитку професійну спрямованість слід розглядати в двох аспектах. З одного боку, в світлі формування властивостей, які утворюють перспективу її розвитку і забезпечують перехід людини до професійно-трудової діяльності. З іншого боку, з погляду того унікального внеску, який робить кожен віковий період, починаючи з раннього віку, в становлення людини як майбутнього професіонала. Розвиток професійної спрямованості характеризується наступними тенденціями:

- переходом від зовнішніх детермінант до внутрішніх, а потім до їх балансу;
- переходом від афектних спонук до свідомо-вольових;
- переходом від розрізнених компонентів до структурованих, їх перетворенням з латентних на актуальні;
- зростанням стійкості й самостійності всіх проявів професійної спрямованості;
- зміною способів прояву активності, яка спонукається професійною спрямованістю і регулюється нею.

Перша тенденція полягає в тому, що професійна спрямованість трактується як прояв загальної спрямованості в праці /С.М.Петрова, К.К.Платонов,

С.Л.Рубінштейн/. Друга тенденція визначається тим, що професійна спрямованість ототожнюється з іншими психологічними категоріями, наприклад, із професійними інтересами, професійними намірами. Третя тенденція передбачає аналіз професійної спрямованості як самостійного феномена – стійкої домінуючої системи мотивів, системи емоційно-ціннісних відносин, що задають ієрархічну структуру домінуючих мотивів особистості /Л.М.Мітіна/.

У сучасних дослідженнях становлення професіонала виступає цілісним безперервним процесом, що регулюється на основі як суб'єктивних, так і об'єктивних чинників і є частиною життєвого шляху людини /Е.Ф.Зеєр, Е.Е.Симанюк/. На основі узагальнення досліджень Б.Г.Ананьєва, А.Н.Леонтьєва, С.Л.Рубінштейна та ін. можна стверджувати, що атрибутивними характеристиками спрямованості особистості, які повністю властиві й професійній спрямованості як її компоненту, виступають наступні ідеї.

1) Спрямованість – сукупність внутрішніх психологічних умов, що виступають джерелом активності людини. 2) Спрямованість є системоутворюючою властивістю особистості, що визначає її психологічний склад. 3) Спрямованість характеризується певною стійкістю як загалом, так і відносно її окремих компонентів. 4) Спрямованість виявляється за допомогою діяльності, участі особистості в соціальних процесах.

Підходи до розуміння професійного самовизначення відрізняються різноманіттю. Перший підхід до поняття професійного самовизначення умовно можна позначити як віковий. Професійне самовизначення включається в контекст вивчення закономірностей вікового розвитку /Л.І.Божович, І.С.Кон/. Другий підхід до поняття професійного самовизначення в контексті аналізу професійного становлення особистості, розроблення проблем формування людини як суб'єкта професійної діяльності й самосвідомості професіонала /Е.А.Климов та ін./ Третій підхід виражений в інтеграції вікового і професійного підходів, на основі чого поглиблюється розуміння проблем професійного розвитку і побудови життєвого шляху /М.Р.Гінзбург, Е.А.Климов та ін./, що виступає розвитком ідей Б.Г.Ананьєва.

Професійне самовизначення – не просто одноразовий вибір професії, це тривалий пошук та самопізнання, і його логічно розглядати як одну із сторін цілісного життєвого індивідуального самовизначення. Професійний вибір є ключовим моментом соціального становлення особистості, орієнтація на певну соціальну позицію, що передбачає усвідомлення свого соціального минулого, сучасного і майбутнього. Така «соціально-професійна» орієнтація формується на основі усвідомлення особистістю свого соціального походження, усвідомлення реальних умов і обставин стосовно певної соціальної позиції і своїх можливостей змінити її, а також з усвідомлення перспектив розвитку суспільства і аналізу своїх можливостей у зв'язку з цими перспективами. Отже, в основі професійного самовизначення особистості знаходиться її соціальна орієнтація – визначення свого місця у суспільстві.

Професійне самовизначення розглядається в наступних контекстах:

- як процес самосвідомості й аспект особистісного самовизначення;
- як особлива діяльність, що має різні цілі та зміст на різних вікових етапах;
- як найбільш значимий компонент професійного розвитку людини і як критерій одного з етапів цього процесу;
- як найважливіший період життєвого шляху;
- як рушійна сила психічного розвитку в ранній юності та новоутворення цього періоду.

Професійне самовизначення пов'язується також з особистісними аспектами розвитку, з аспектами життєвої перспективи. Стосовно професійної перспективи важливим показником її реалістичності виступає зв'язок життєвих та професійних очікувань, ціннісних орієнтацій і життєвої мети з професійними планами. Життєві орієнтації і мета особистості, її уявлення про майбутнє, рівень психічного розвитку та емоційні особливості відіграють першочергову роль у професійному самовизначенні у порівнянні з відповідністю схильностей та здібностей вимогам певної професії. Особливого значення професійне самовизначення набуває на стадії «оптації», коли на перший план виходить професійна спрямованість.

Професійна спрямованість є особистісною основою професійного самовизначення та джерелом активності в професійному самовизначенні. Вихідним положенням для аналізу професійної спрямованості як системи послужила ідея Б.Ф.Ломова про визначення співвідношення «мотив-мета» основною сферою прояву спрямованості особистості. Професійна спрямованість як система охоплює низку взаємопов'язаних блоків:

- мотиваційний, репрезентований вектором «мотив-мета»;
- емоційно-когнітивний, репрезентований чуттєво-інформаційними утвореннями;
- регулятивний, утворюваний вольовим і контрольо-оцінним компонентами.

Розвиток професійної спрямованості виступає як соціокультурний процес, що протікає шляхом залучення людини в різноманітні сфери суспільної практики, в широкий контекст соціальних зв'язків за допомогою доступних видів діяльності. З погляду генезису професійна спрямованість розглядається як орієнтація не на конкретну професію, а на багатоаспектну сферу життєдіяльності дорослих, що утворюється професією і охоплює процеси, предмети і результати праці, трудові відносини, професійні функції. Ці компоненти мають не вузькопрофесійний характер, а опосередковують усі сфери суспільного й індивідуального буття.

Розвиток професійної спрямованості опосередковується властивими віку специфічними потребами, які не тільки виражаються, а й розвиваються в передуваннях і перших проявах професійної спрямованості. Таким чином, збагачується особистість дитини через входження в професійну сферу життєдіяльності дорослих. Головним моментом у становленні професійної

спрямованості старшокласників виступає той факт, що в ранній юності складаються особливі внутрішні умови, які ставлять її в центр психічного розвитку – зміна внутрішньої позиції, досягнення у сфері самосвідомості. Вираженням професійної спрямованості в ранній юності виступають професійні плани, що мають, як показали дослідники /Л.І.Божович, І.С.Кон та ін/, спонукальну силу відносно сьогодення. Також головним надбанням ранньої юності в становленні професійної спрямованості виступає перетворення підліткової мрії про майбутню професію на більш реалістичний, націлений на дійсність план дій відносно своєї майбутньої професійної діяльності.

Вибіркова спрямованість особистості на професію починає виконувати регулятивну функцію відносно всіх проявів і сторін особистості старшокласника, чим забезпечується особистісна стійкість, можливість подолання труднощів, продукування нових цілей і засобів їх досягнення за реалізації вже поставлених. Виникає стійке вибіркове ставлення до навчальних предметів відповідно до вибраної професії. Визначеність навчальної діяльності професійною перспективою виявляється в усіх аспектах навчання. Залучення юнаків і дівчат у реальне професійне середовище дає змогу розкриватися тим їхнім якостям, які властиві професіоналу, що створює необхідні умови для вибору професії. Ставлення до праці виступає значимим чинником у формуванні професійної спрямованості. Забезпечення спадкоємності між навчальною і трудовою діяльністю є центральним моментом у становленні всіх компонентів професійної спрямованості, а також первинної потреби професіонала, яка формується. В ранній юності відбувається зародження контрольно-оцінного компонента професійної спрямованості, що пов'язаний із проектуванням себе в професії.

Він виражається в аналізі специфіки умов її здійснення (професійних, соціальних, особистісних) і своїх особливостей в їх відношенні до вимог професії. Контрольно-оцінний компонент визначає перебудову всіх інших компонентів. Професійна спрямованість і діяльність суб'єкта щодо оволодіння професією перебувають в діалектичній єдності. Залучення до професійної діяльності змінює тенденції в становленні професійної спрямованості, але і професійна спрямованість, та що вже склалася, визначає успішність освоєння майбутньої професії й формування нових особистісних структур. Серед найважливіших перетворень мотиваційного компонента професійної спрямованості виділяється така тенденція, як підвищення ролі внутрішньої мотивації. Когнітивний компонент професійної спрямованості утворює такий професійний еталон, який активізує прагнення до оволодіння професією і на основі образу професії формується готовність до самостійної професійної діяльності.

Підсумком становлення і основою подальшого розвитку професійної спрямованості виступають осмислення своєї майбутньої професії та себе в ній, виникнення певного ставлення до своєї праці, а також готовності до активної самостійної діяльності в професійній сфері й прагнення до вдосконалення у професії. Таким чином, активність, що спонукається професійною

спрямованістю, на етапі професійної підготовки спрямована на конструювання не тільки своєї практичної діяльності, а й себе самого як професіонала. І в той же час професійна спрямованість сама стає предметом самовиховання.

Перехід людини до професійного навчання відкриває якісно новий етап у становленні її професійної спрямованості на основі перетворення всіх складових індивідуальності. Співвідношення вимог професії зі своїми особливостями спонукає до конструювання своєї особистості в рамках професіоналізації й створює умови для конструювання себе як професіонала. Професійна спрямованість передбачає інтеграцію минулого (усвідомлення становлення її в попередніх вікових періодах), сьогодення (ставлення до нинішньої професійної підготовки) і майбутнього (бачення професійних перспектив). У ранній юності відбувається відбір зовнішніх дій, пов'язаних із професіоналізацією, на основі реального, можливого і бажаного. Так, професійна спрямованість виступає як явище, що змінюється під дією комплексу причин. Розвиток професійної спрямованості відбувається як взаємний вплив спрямованості на діяльність і діяльності на спрямованість. Професійна спрямованість виступає не як мимовільний процес, а як процес, що успішно протікає тільки в системі доцільно організованої життєдіяльності майбутнього професіонала, чим забезпечуються всі її перетворення, її диференціація й інтеграція в систему особистості.

Література:

1. Ананьев Б.Г. О проблемах современного человекознания. – М.: Наука, 1977. – 380 с.
2. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте. – М.: Просвещение, 1978. – 464 с.
3. Гинзбург М.Р. Психологическое содержание личностного самоопределения // Вопросы психологии. – 1994. – №3. – С.43-52.
4. Зеер Э.Ф., Сыманюк Э.Э. Кризисы профессионального становления личности // Психологический журнал. – 1997. – Т. 18. – № 6. – С. 35-44.
5. Климов Е.А. Психология профессионального самоопределения. – Ростов-на-Дону: «Феникс», 1996. – 512 с.
6. Кон И.С. В поисках себя. Личность и ее самосознание. – М.: Политиздат, 1984. – 335 с.
7. Кузьмина Н.В. Профессионализм личности преподавателя. – М.: Просвещение, 1990. – 218 с.
8. Леонтьев А.Н. Деятельность, сознание, личность. – М.: Политиздат, 1975. – 304 с.
9. Ломов Б.Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии. – М.: Наука, 1984. – 446 с.
10. Митина Л.М. Личностное и профессиональное развитие человека в новых социально-экономических условиях // Вопросы психологии. – 1997. – №4. – С. 28-38.

11. Петрова С.М. Я-концепция личности в структуре образов и отношений // Психология и практика. – Т.4. – Вып.1. – Ярославль, 1998. – С.138-139.
12. Платонов К.К. Структура и развитие личности. – М.: Наука, 1985. – 297 с.
13. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. – СПб.: Питер, 2000. – 720 с.

Ламбуцька Ж.А., к.психол.н. Болотнікова І.В.
Інститут психології ім. Г.С.Костюка АПН України

ОСОБЛИВОСТІ МНЕМІЧНИХ ФУНКЦІЙ У СТУДЕНТІВ ТА ЗАХОДИ ЩОДО ЇХ ОПТИМІЗАЦІЇ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Діяльність студента професійно спрямована і є формою його соціальної та пізнавальної активності. Розробка теоретико-методологічних основ суспільно-педагогічної діяльності ведеться нині багатьма вітчизняними та зарубіжними вченими, проте процес професійної підготовки педагогів досі не є у достатній мірі об'єктом психологічних досліджень. Тому завдання вивчення умов та рівня формування психологічної готовності студентів педагогічних спеціальностей до професійної діяльності на різних етапах навчання є досить актуальним. Крім того, в останні роки зростає кількість вищих навчальних закладів, а разом з тим підвищуються вимоги до особистості і професійної підготовки майбутнього спеціаліста.

Ефективне забезпечення психофізіологічної готовності студентів до професійної (педагогічної) діяльності на різних етапах навчання, відстеження та оптимізація психофізіологічних функцій, які забезпечують цю готовність, зокрема, мнемічних функцій, стало завданням наших досліджень.

Експериментальні дослідження проводились за участю студентів 1-го, 3-го та 5-го курсів факультету кібернетики Київського національного університету ім.Т.Г.Шевченка.

Аналізувалися показники безпосередньої пам'яті (БП), оперативної пам'яті (ОП), короткочасної пам'яті (КП) та індексу короткочасної пам'яті (ІКП) за методикою «Подвійного тесту» Л.С.Мучника та В.К.Смирнова.

Узагальнення експериментальних даних підтвердили такі особливості пам'яті, як значне покращення процесів запам'ятовування від першого до третього курсів навчання, з деякою стабілізацією показників пам'яті на п'ятому курсі; залежність функціональних можливостей пам'яті від зацікавленості у навчанні, віку, стану здоров'я, занять фізичною культурою, а також рівня працездатності протягом робочого дня та тижня. Виявлені факти деякої стабілізації щодо інтенсивного удосконалення функцій пам'яті в процесі забезпечення готовності до професійної, зокрема, педагогічної діяльності, на останніх курсах навчання та оцінка рівня навчальної діяльності студентів за показниками суб'єктивних да-

СЪДЪРЖАНИЕ

ПСИХОЛОГИЯ И СОЦИОЛОГИЯ

ЗАДАЧИ ЗА ПСИХОЛОГИЯТА НА РАЗВИТИЕ ОТ ЛИЧНОСТ СА В СЪВРЕМЕННИ ИЗИСКВАНИЯ

Королева Ю.Г. Современная семья как социокультурный феномен	3
---	---

КОМАНДВАЙТЕ ПСИХОЛОГИЯТА

Жиенбаева Н.Б. Некоторые аспекты коммуникативного подхода к образованию	13
Камейко И.В. Вербальные методы психологической подготовки военнослужащих	16

ПЕДАГОГИЧЕСКА ПСИХОЛОГИЯ

Пронина А.Н. К вопросу о роли активности в процессе социализации-индивидуализации личности	18
Бінич О.Б. Сюжетна побудова уроку англійської мови в початковій школі з мультимедійною підтримкою	22
Нургалиева А.К. Подростковый возраст и ответственность	25
Луговская Т.В. Психологические проблемы развития личности воспитанников детского дома	28
Федчик В.А. Самостійна робота як засіб активізації учнів у процесі навчання	30

ПСИХОЛОГИЯ НА РАЗВИТИЕ

Васильева Н.Н. Психофизиологические и нейропсихологические основы поведения детей	41
---	----

ПСИХОЛОГИЧЕСКА ФИЗИОЛОГИЯ

Дзвоник Г.П. Проблеми розвитку професійної спрямованості	44
Ламбуцька Ж.А., Болотнікова І.В. Особливості мнемічних функцій у студентів та заходи щодо їх оптимізації в процесі підготовки до педагогічної діяльності	49

СОЦИАЛЕН ПСИХОЛОГИЯ

- Киридон Є.П.** Дослідження емпатії як фактору вияву гендерної ролі у соціально-психологічній взаємодії 53
- Флешлер О.И., Комогорцева В.Г.** Культурное взаимодействие и культурный шок 55

СЪВРЕМЕННИ ТЕХНОЛОГИИ НА СОЦИОЛОГИЧНОТО ЗАПИТВАНЕ

- Ромеро А.Н.** Результаты социологических опросов иностранных студентов на юге России (г. Астрахань) как отражение социальных проблем данного региона 58
- Васильева Н.А.** Засуджені діти як об'єкт роботи громадських організацій Дніпропетровщини 60

ИСТОРИЯ

ВЪТРЕШНА ИСТОРИЯ

- Козлов С.С.** Репрессии в СССР: механизм осуществления «массовых операций» 66
- Козлов С.С.** Правовые основы репрессивной политики в СССР 69
- Лисенко О.В.** Контрактна служба американських солдат: пільги та заохочення 74
- Гирич Я.М.** Урбанізація як чинник формування трудових ресурсів в системі народногосподарського комплексу України (60-ті рр. XX ст.) 77

КОМАНДВАЙТЕ ИСТОРИЯТА

- Губа П.І.** Рецензія на дослідження: Чубіна Т.Д. Рід Потоцьких: особистості на тлі епохи. – Черкаси: Черкаський ЦНТЕІ, 2007. – 251 с. 80

ИСТОРИЯ НА НАУКА И ТЕХНИКА

- Ковтун О.В.** Значення ґрунтових карт для науки й практики: міркування та ідеї кінця XIX століття 81
- Гриценко Н.Ф.** Д. Г. Віленський і ґрунтово-картографічна школа 83
- Барков В., Лященко О.** Участь В.І. Липського у створенні Ботанічного саду Української Академії наук 85
- Лященко О.А.** Рецептивно-комунікативні особливості художнього перекладу 87